

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra ekonomických teorií

Teze diplomové práce

Státní dluh ČR v porovnání s vybranými státy EU

Monika Hlaváčová

© 2016 ČZU v Praze

Souhrn

Práce vysvětluje pojmy s tématem související, jako jsou státní dluh, vládní dluh, veřejný dluh, rozpočtová soustava a další. Praktická část práce se nejdříve zaměřuje na vývoj státního dluhu v České republice a jeho struktury v letech 2000-2014. Státní dluh z hlediska držitele je členěn na domácí a zahraniční dluh. Jejich vývoj i vývoj jednotlivých složek těchto dluhů jsou popsány. Dále jsou zmíněny faktory mající vliv na pokles státního dluhu v roce 2014. V další části je srovnán vývoj státního dluhu v ČR a ve vybraných zemích EU, kterými jsou Estonsko, Francie, Itálie, Německo, Španělsko a Řecko. Dále je rozebrána struktura státních dluhů vybraných zemí za období 2000-2010, zejména obchodovatelného státního dluhu, který dominuje. Jeho hlavní složky jsou státní pokladniční poukázky, krátkodobé, střednědobé a dlouhodobé dluhopisy. Práce dále popisuje vývoj vládních dluhů jednotlivých zemí a vysvětluje jeho odlišnost od státního dluhu. V programu STATISTICA je odhadnut vývoj vládních dluhů v procentech HDP na další období, tedy na roky 2015-2017. Jsou zde diskutovány příčiny vzniku státních dluhů uváděné některými autory a dále jsou uvedeny některé návrhy pro jejich řešení.

Klíčová slova: státní rozpočet, veřejný dluh, státní dluh, rozpočtová soustava, rozpočtový deficit, státní dluhopisy, státní pokladniční poukázky, fiskální politika, eurozóna, konsolidace dluhu

Cíl práce

Hlavním cílem práce je analýza vývoje státního dluhu ČR v období 2000 až 2014 a jeho struktury. Data k analýze jsou čerpána z databáze Ministerstva financí ČR. Jsou zde popsány některé praktiky použité ke snížení státního dluhu ČR v roce 2014. Dílčím cílem je komparace vývoje státního dluhu ČR s vybranými státy EU, kterými jsou Německo, Francie, Itálie, Španělsko, Řecko a Estonsko. Dále je popsána a srovnána struktura obchodovatelných státních dluhů vybraných zemí. Práce také popisuje vývoj vládních dluhů jednotlivých zemí a vysvětluje jeho odlišnost od dluhu státního. Data jsou čerpána z databáze OECD případně Eurostat. V zemích, kde se to jeví jako zásadní, jsou popsány některé příčiny státních dluhů a dále navrženy možnosti řešení pro snížení dluhů.

Metodika

V praktické části práce je pro charakterizování vývoje a struktury státního dluhu v ČR použita metoda analýzy, dále pak metoda deskriptivní. Kvalitativní analýza dokumentů je použita v části teoretické a v části zabývající se příčinami a návrhy pro řešení snížení státních dluhů. V praktické části je aplikována kvantitativní analýza dokumentů. Dále je v praktické části při srovnávání ČR a vybraných států EU použita metoda komparativní. Při popisu vývoje státního dluhu ČR a vysvětlení některých příčin státních dluhů je dále využita metoda historická. Při charakterizování vývoje státních dluhů jsou využity elementární charakteristiky časových řad. Pro prognózování budoucího vývoje vládních dluhů je použito jednoduché exponenciální vyrovnávání.

Teoretická část práce se zaměřila především na vysvětlení hlavních pojmů s tématem souvisejících a různých pohledů na ně. Zmíněn byl například pojem rozpočtová soustava, dále byl uveden rozdíl mezi státním, veřejným a vládním dluhem.

Praktická část práce se nejprve zaměřila na popis vývoje státního dluhu ČR a jeho struktury v období let 2000-2014. Státní dluh měl ve sledovaném období rostoucí trend, nejvyšší nárůst byl zaznamenán v souvislosti se světovou finanční krizí. Jediný pokles státního dluhu v celém sledovaném období byl v roce 2014 i přes deficit státního rozpočtu. K jeho dosažení podle dostupných informací došlo na úkor snížení rezerv peněžních prostředků, které jsou součástí likvidních státních finančních aktiv. Ve struktuře státního dluhu ČR dominoval dluh domácí. Na začátku sledovaného období byl tvořen z rozhodující části státními pokladničními poukázkami. V průběhu období však došlo ke změně ve struktuře

a následkem nárůstu hodnoty dlouhodobých a střednědobých dluhopisů k jejich dominanci a poklesu podílu státních pokladničních poukázek.

Dále byl charakterizován a komparován vývoj státních dluhů ČR a vybraných zemí EU. Nejvyšší státní dluh v procentech HDP byl v obou sledovaných období 2000-2010 a 2011-2014 v Řecku, následovaný Itálií. Pro období do roku 2010 pořadí následovala Francie a Španělsko s Německem, v roce 2014 již byl španělský státní dluh v procentech HDP vyšší než ve Francii. Hodnota státního dluhu vyjádřená v eurech byla v rámci obou sledovaných období nejvyšší v Itálii, Řecko je z hlediska hodnoty státního dluhu z vybraných zemí na 5. místě. Nejnižší státní dluh mělo Estonsko, které následovala ČR. Tyto země však zaznamenaly nejvyšší celkový relativní nárůst za sledované období, ČR za období 2000-2010, Estonsko za období 2011-2014. Problém ČR a Estonska tedy prozatím není výše státního dluhu ani jeho podíl na HDP, ale tempo jeho růstu. Podíl státního dluhu na HDP ve Francii a Itálii nebyl tak nízký jako v případě ČR a Estonska, ale dosud nedosáhl sto procent HDP, v Německu nedosáhl 50 % HDP. Nejvyšší meziroční nárůsty byly ve vybraných státech nejčastěji stejně jako v případě ČR zaznamenány v souvislosti se světovou finanční krizí.

V práci byla charakterizována struktura obchodovatelného dluhu jednotlivých států. Obchodovatelný státní dluh dominuje struktuře státního dluhu s výjimkou Estonska, kde dominuje dluh neobchodovatelný, byla zjištěna podobnost ve struktuře vybraných států EU. Jednalo se o všechny vybrané státy s výjimkou ČR a Estonska, kde struktuře po celé sledované období dominovaly dlouhodobé dluhopisy následované střednědobými.

Dále byl komparován vývoj vládních dluhů ČR a vybraných států EU. Odlišnosti vládního dluhu od státního spočívají v jeho hodnotě, která je vždy vyšší než v případě státního dluhu. Vládní dluh mimo dluh státní zahrnuje navíc dluhy místních vládních institucí a fondů sociálního zabezpečení. Pořadí států z hlediska vládního dluhu vyjádřeného v procentech HDP je shodné s dluhy státními, pouze podíly jsou vyšší. Hodnotě vládních dluhů dominuje Německo, které tak předběhlo Itálii i Francii, které mají vyšší státní dluhy.

V období 2015-2017 se podle odhadu provedeném v programu Statistika předpokládá další pokles vládního dluhu ČR jako jediného z vybraných států EU.

V práci byly dále diskutovány příčiny a návrhy pro řešení státních dluhů. Jako hlavní příčiny vzniku dluhů byly diskutovány důvody historicky zakořeněné. Např. v případě Řecka a Španělska byly dluhy důsledkem expanze bankovních úvěrů a následného sociálního úpadku, tak i štědrého sociálního systému v případě Řecka. S dluhovou krizí souvisí i zavedení eura v rizikových státech a krize eurozóny jako celku. Krizi zemí eurozóny způsobilo nenaplnění cíle konvergence členských ekonomik, jednotná měnová politika

nevyhovovala hospodářsky rozdílným členům a naopak došlo k prohloubení rozdílů mezi silnými a periferními ekonomikami.

Závěr

Problém států s nejnižšími dluhy z vybraných států (ČR a Estonska) prozatím není výše státního dluhu ani jeho podíl na HDP, ale tempo jeho růstu, které by se nemělo podcenit.

Existuje spousta návrhů pro řešení dluhové krize v Řecku mimo jiné i odstoupení Řecka z eurozóny. Autorka se přiklání k řešení prostřednictvím restrukturalizace dluhů podle empirických zkušeností z úspěšných restrukturalizací dluhů, které sepsal Christoph Schröder.

Návrhy, které lze aplikovat na ČR i ostatní státy EU, souvisí se zavedením zákonů o odpovědném rozpočtování, zavedení fiskální rady pro dohled a nezávislé vyhodnocování fiskální politiky i lepší kontrola ze stran veřejnosti. Pro dosažení přebytkového rozpočtu zvýšením daňových příjmů je řešením např. zavedení progresivní daně z příjmu. Riziko této aplikace však spočívá v hrozbě opačného dopadu na ekonomiku a tedy v možné stagnaci hospodářského růstu. Lepším řešením je podpora podnikání zlepšením podnikatelského prostředí a jeho podmínek a tím získání většího daňového výnosu i přes neměnnou výši daňové sazby.

Seznam použitých zdrojů

1. **DVOŘÁK, P.** *Veřejné finance, fiskální nerovnováha a finanční krize*. Praha: C. B. Beck, 2008. ISBN 978-80-7400-075-1.
2. **EUROSTAT.** *Eurostat database*. [on-line]. 2015. [cit. 2016-02-27]. Dostupné z WWW: <<http://ec.europa.eu/eurostat/data/database>>.
3. **FARKAS, B.** *Aftermath of the Global Crisis in the European Union*. Newcastle upon Tyne, GBR: Cambridge Scholars Publishing. [on-line] 2013. ProQuest ebrary. [cit. 2016-02-02] Dostupné z WWW: <<http://site.ebrary.com/infozdroje.czu.cz/lib/czup/reader.action?docID=10850146&ppg=15#>>.
4. **FELDSTEIN, M.** *Will the Euro Survive the Current Crisis?* [on-line] 2008. [cit. 2016-03-18]. Dostupné z WWW: <http://www.project-syndicate.org/print_commentary/feldstein5/English>
5. **GROSSE, T. G.** *Boj s krizí eurozóny, boj o moc v Evropě*. [on-line] 2012. [cit. 2016-03-01]. Dostupné z WWW: <<http://www.revuepolitika.cz/clanky/1764/boj-s-krizi-eurozony-boj-o-moc-v-evrope>>.
6. **KOHOUT, P.** *Evropská krize: Jak to všechno začalo?* [on-line] 2011. [cit. 2016-02-02]. Dostupné z WWW: <<http://finmag.penize.cz/ekonomika/265510-evropska-krize-jak-to-vsechno-zacalo>>.
7. **LYNN, M.** *Bust: Greece, the euro, and the sovereign debt crisis*. Hoboken, GB: Bloomberg Press. [on-line] 2010. ProQuest ebrary. [cit. 2016-20-03] Dostupné z WWW: <<http://site.ebrary.com/infozdroje.czu.cz/lib/czup/reader.action?docID=10446681>>.
8. **MF ČR.** *Struktura a vývoj státního dluhu* [on-line]. 2015. [cit. 2015-05-21]. Dostupné z WWW: <<http://www.mfcr.cz/cs/verejny-sektor/hospodareni/rizeni-statniho-dluhu/dluhova-statistika/struktura-a-vyvoj-statniho-dluhu>>.
9. **MOESSINEGER, M. D.** *Do Personal Characteristics of Finance Ministers Affect the Development of Public Debt?* [on-line] 2016. [cit. 2015-03-18]. Dostupné z WWW:<<https://econstor.eu/dspace/bitstream/10419/66118/1/729462536.pdf>>.
10. **OECD.** *OECD.Stat*. [on-line]. 2015. [cit. 2015-11-08]. Dostupné z WWW: <<http://stats.oecd.org/>>.
11. **OCHRANA, F. et al.** *Veřejný sektor a veřejné finance*. Praha: Grada Publishing, 2010. ISBN 978-80-247-3228-2.